

Autorita, kontinuita a architekt.

Vydeme-li z Platónovy definice autority a uvědomíme-li si vysvětlení Hannah Arendtové pro rozdíl mezi autoritou nepřipouštějící donucování ani argumenty, a přitom zaručující, byť omezenou, svobodu, a autoritářstvím spojeným s diktaturou a totalitarismem, potom můžeme konstatovat, že „autorita“ v dnešním světě již skutečně neexistuje. Pro Arendtovou je rozlišovacím znaménkem právě zachování svobody. *Zatímco diktátor postupuje vždy pouze podle své úvahy, i nejhorší autoritativní vláda je vázána zákony. Legitimita takové vlády je odvozena od skutečnosti, že zákony, kterými se řídí, nestanovuje sama, nýbrž jsou jí dány.*¹⁾ Odtud pro nás nesrozumitelný pojem zákonodárce. Zatímco Arendtová podává svůj pohled na západní civilizaci na přelomu 50. a 60. let minulého století se zkušeností válečného traumatu, my se o padesát let později stěží shodneme na tom, co autorita vlastně je, a o vládě, která by neměnila zákony kvůli zachování své vlastní existence, neřku-li proto, aby vůbec vznikla, si můžeme nechat jenom zdát.

Když Adolf Loos přisoudil jedině architektuře náhrobku a pomníku příslušnost k umění, neměl tím na mysli, že architektura se má obejít bez ducha, myslel na absenci ornamentu.²⁾ To Karel Teige posunul Masarykovské heslo „Po Vídni Řím!“ v ostré vymezení proti monumentalitě feudálních, buržoazních a církevních staveb, v kterých spatřoval nástroj pro upevnění *autority* v rámci třídního boje. Obvinil Le Corbusiera z toho, že poslední cíl architektury vidí ve vybudování nějakého chrámu nebo svatostánku, a když není zaměstnán aktuálními problémy, myslí na katedrálu. Le Corbusier v odpovědi Teigeho vyzval, aby se oprostil doktrín a raději psal básně. Rostislav Švácha k tomu v závěru své stati poznamenává: „Teige ho čas od času poslechl.“³⁾ Teige později přiznal, že monumentalitu lze použít i ve prospěch proletářského státu, jak se domníval, k posílení *ducha a autority*.⁴⁾ Na rozdíl od Arendtové zapomněl, anebo spíše neměl schopnost rozlišovat. Proletářský stát, tím méně jeho vláda, potažmo architektura, ze své podstaty třídního nepřátelství kategorii ducha nezná a zejména: diktatura proletariátu je diktaturou, kterou lze spojit s autoritářstvím, nikoli autoritou.

Architektura bez ducha je také architekturou bez *kontinuity*, vnitřní kontinuity. „Člověk, který nemá žádnou vnitřní paměť, žádnou kontinuitu, nahrazuje tuto vnitřní paměť alespoň mechanickým spojením věcí z vnějšku,“⁵⁾ napsal Max Picard ve své brilantní analýze národně socialistických excesů 20. století, nazvané *Hitler v nás*.

Teigeovým ideálem byl kolektivní dům jako dokonalý obraz kolektivismu průmyslového proletariátu, jehož příslušníci jsou ve věci bytových potřeb ochotni připustit dokonalou uniformitu.⁶⁾ Jak víme, Le Corbusier opravdu postavil Mariánskou kapli v Ronchamp a klášter La Tourette, zatímco Teigeova kolektivistická ideologie z vulgarizovaná jeho následovníky předznamenala pozdější ideovou vyprázdňenost našich normalizačních sídlišť - vrcholné zhmotnění vlády a moci pracujícího lidu a extrakt *diskontinuity*.

Pětadvacet let naší posttotalitní kontaminované demokracie dokumentuje, jak hlubokou propast *diskontinuity* si pro sebe národ vykopal. „*Copak jsme pastevci, abychom zemi vypásli a potom táhli dál?*“, obával se před časem prof. Pavel Zatloukal.⁷⁾ Pohled na řepková pole a solární elektrárny v Polabí naplňuje jeho obavu mírou vrchovatou. Řeč není o tom, že soused vyhodí ledničku u cesty do lesa (v každé ulici se takový podivín najde), řeč je o selhání vlád při naplňování demokratických pravidel, o selhání ukazujícím *diskontinuitu* v celé nahotě, o selhání kriminalizujícím celou společnost, v které znovu platí – nevyužiji-li příležitost k obohacení sám, sebere ji jiný. V honbě za pokrokem jsme ztratili pojem o smyslu a trvání věcí, ztratili souvislost a zůstali odtrženi bez vztahů k hodnotám.

Mám pocit, že nezanedbatelná část naší společnosti si tuto neblahou situaci uvědomuje. Dnes tu diskutujeme o institutu městského architekta, jeho pravomocech a postavení ve struktuře státní správy a městských samospráv. Nedělejme si však iluze o schopnosti jednotlivce, nebo jeho týmu, významně ovlivnit ozdravení společně sdíleného prostoru bez přesné definice hierarchie jeho hodnot. Teprve s pochopením souvislostí ve vazbách město - krajina, vesnice - krajina, město - vesnice, krajina zemědělská - krajina chráněná a v neposlední řadě pochopení vztahu urbanizovaného a krajinného prostředí k systému vody na zemi, máme šanci k napravení škod na území, které se bezmála sto let honosí názvem Česká republika.

Ačkoli hlavní poslání městských architektů spatřuji v zastavení rozpínavosti sídel přeorientováním jejich růstu směrem dovnitř, velmi se přimlouvám za to, abychom toto poslání nechápali jenom v úzkém slova smyslu a vytvořením žádoucích hranic mezi městem a krajinou nezapomněli na jejich provázanost, na přirozenou *kontinuitu*.

Smyslem stavebního zákona ve všech jeho podobách už od císaře pána, a dnes možná s větším důrazem, je regulování stavební činnosti v souladu s charakterem území, jeho architektonickými a urbanistickými hodnotami. Architekti by měli přijmout odpovědnost za definování těchto hodnot, stejně jako odpovědnost za jejich aplikaci při rozhodování o vhodnosti či nevhodnosti navrhovaných staveb a využívání území naší země. Inspiraci můžeme čerpat u Hannah Arendtové připomenutím řeckého slova Archón – vůdce mezi sobě rovnými povoláný jednat.

Tomáš Hradečný

V Litomyšli 29.1.2014

---

1) *Arendtová Hannah*, Krize kultury, Mladá fronta – Praha, 1994; *Between Past and Future*, Viking Press – New York, 1961

2) *Loos Adolf*, Řeči do prázdna, Orbis Praha 1929

3) *Švacha Rostislav*, Karel Teige jako teoretik architektury, Sborník PF UK Olomouc, 2002

4) *tamtéž*

5) *Picard Max*, Hitler v nás, Universum - Praha, 1948; *Hitler in uns selbst*

6) *Švacha Rostislav*, Karel Teige jako teoretik architektury, Sborník PF UK Olomouc, 2002

7) *Zatloukal Pavel*, Rozhovor – MF Dnes, 2008

8) *Arendtová Hannah*, Krize kultury, Mladá fronta – Praha, 1994; *Between Past and Future*, Viking Press – New York, 1961